

ISTORINĖS ATMINTIES INICIATYVŲ, ĮSKAITANT HOLOKAUSTO IR SOVIETINĖS OKUPACIJOS TEMAS, ĮGYVENDINIMO POVEIKIO ANALIZĖ

TYRIMO TIKSLAS

Parengti istorinės atminties iniciatyvų, įskaitant Holokausto ir sovietinės okupacijos temas, įgyvendinimo poveikio analizę ir siūlymus dėl šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo mechanizmo tobulinimo.

TYRIMO DALYS

- Valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir atmintinų metų organizavimo ir koordinacinių mechanizmų vertinimas;
- Esamos situacijos apžvalga, visuomenės tyrimų analizė;
- Istorinės atminties iniciatyvų vertinimo tyrimas;
- Finansuotų istorinės atminties iniciatyvų vertinimas;
- Nacistinė ir sovietinė okupacijos;
- Užsienio šalių praktikos apžvalga;
- Valstybinių ir atmintinų dienų poveikio didinimo metodų nustatymas.

VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ IR ATMINTINŲ METŲ ORGANIZAVIMAS

VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ IR ATMINTINŲ METŲ MINĖJIMO KOORDINAVIMO UŽTIKRINIMUI SVARBŲ VAIDMENŲ VAIDINA SUKURTOS TARPINSTITUCINĖS KOMISIJOS

Tuo tarpu atmintinų dienų minėjimo programų inicijavimas, rengimas ir jų įgyvendinimo organizavimas remiasi nusistovėjusia atsakingų institucijų praktika, kuri yra menkai reglamentuota ir neturi sukurtos koordinacinės struktūros.

DIDELIS ISTORIŠKAI SVARBIŲ ATMINTINŲ DIENŲ SKAIČIUS

Dėl to jų minėjimas nacionaliniu mastu yra sudėtingas ir sunkiai realizuojamas – pagrindė minimos 7 svarbiausios atmintinos dienos.

DAUGIAUSIAI LĖŠŲ ISTORINĖS ATMINTIES INICIATYVŲ ĮGYVENDINIMUI SKIRIA KULTŪROS MINISTERIJA, LR VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA IR LIETUVOS KULTŪROS TARYBA

REKOMENDACIJOS ORGANIZAVIMUI

STRATEGINIAI, TEISINIAI DOKUMENTAI

Siekiant šių iniciatyvų efektyvesnio įgyvendinimo ir koordinavimo, būtų tikslingas strateginių, teisinių ir kitų dokumentų, susijusių su valstybinėmis šventėmis, atmintinomis dienomis, atmintiniais metais, suderinimas / tikslinimas / papildymas.

TARPINSTITUCINIAI KOORDINAVIMO MECHANIZMAI

Reikalingas atmintinų dienų minėjimo koordinavimo optimizavimas, sukuriant tarpinstitucinę atmintinų dienų minėjimo komisiją ar svarstant kitas alternatyvas (atmintinų dienų koordinavimo funkciją priskirti jau sukurtoms komisijoms ar kitoms institucijoms, atsakingoms už valstybei svarbiausių istorinių datų minėjimą).

ATMINTINŲ DIENŲ MINĖJIMO SISTEMA

Dėl didelio istoriškai svarbių atmintinų dienų skaičiaus rekomenduotinas tokios atmintinų dienų minėjimo sistemos sukūrimas, kai viena jų dalis (pačios svarbiausios) būtų minimos ir įgyvendinamos nacionaliniu mastu, o kitų minėjimo įgyvendinimas būtų patikėtas labiausiai su minima data susijusių institucijų, įstaigų, organizacijų atsakomybei.

MINĖJIMO PROGRAMŲ KOORDINAVIMO OPTIMIZAVIMAS

Istoriškai svarbių minėjimų „konceptuali“ arba išplėstinių programų parengimas, apibrėžiant tikslus ir uždavinius, siekiamą poveikį visuomenei, tokiu būdu nubrėžiant švenčių / atmintinų dienų / metų minėjimo kryptį bei turinį ir formuojant bendranacionalinę poziciją. Tokios programos taip pat būtų naudingos užtikrinant geresnį vietos lygmens organizatorių iniciatyvų koordinavimą.

Rekomenduotina numatyti minėjimo programų įgyvendinimo ataskaitų parengimą, apibendrinant visų Programos vykdytojų (tiek viešojo sektoriaus subjektų, tiek dalinį finansavimą gavusių projektų vykdytojų, tiek per viešuosius pirkimus nupirktų paslaugų teikėjų ir kt.) įgyvendintas veiklas ir joms skirtas lėšas, pritrauktų dalyvių / žiūrovų skaičių, sukurtus kultūros produktus bei paslaugas.

Sudarant ir tvirtinant valstybinių švenčių, atmintinų dienų ir metų minėjimo programas, rekomenduojama kartu numatyti ir patvirtinti jų įgyvendinimui būtinas lėšas.

Svarbi didesnė patvirtintų valstybės švenčių, atmintinų dienų ir metų minėjimo Programų sklaida.

ESAMOS SITUACIJOS APŽVALGA

Vertinant gyventojų požiūrį į valstybines šventes, Lietuvos valstybės atkūrimo diena (vasario 16 d.) yra svarbesnė už kitas – Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo dieną (kovo 11 d.) ir Valstybės dieną (liepos 6 d.)

Lietuvos diasporos atstovams lietuviškų švenčių minėjimo renginiai yra svarbi priemonė lietuvių išsaugojimui

Tarptautinių iniciatyvų augimas bei žmonių įsitraukimas į Lietuvos valstybinių švenčių ar atmintinų dienų minėjimus ne tik prisideda prie kovos su dezinformacija ir didina šalies saugumą, bet ir stiprina Lietuvos tarptautinį matomumą

Tapatinimasi su „buvimu europiečiu“ stiprina su šiuo klausimu susijusių atmintinų dienų (pvz. Europos dienos) minėjimas

ISTORINĖS ATMINTIES INICIATYVŲ VERTINIMO TYRIMAS

JAUSMAI, KURIUOS KELIA DALYVAVIMAS RENGINIUOSE

Patriotiškumas, pasididžiavimas savo valstybe ir piliečiais

Vienybės, bendrystės jausmas

Atsakomybės jausmas, noras išsaugoti laisvę ir prisidėti prie valstybės gerovės kūrimo

Šventiška, linksma nuotaika

POPULIARIAUSI MINĖJIMO BŪDAI

Dalyvavimas koncertuose

Teatru, muziejų, parodų, kino teatrų lankymas

Įsitraukimas per mokyklose vykstančius renginius

Dalyvavimas visuotinėse iniciatyvose ir kampanijose

PAGRINDINĖS PRIEŽASTYS, KODĖL VALSTYBINIŲ ŠVENČIŲ, ATMINTINŲ DIENŲ IR METŲ MINĖJIMAI YRA SVARBŪS

1

Tautinio identiteto ir pilietiškumo puoselėjimas

2

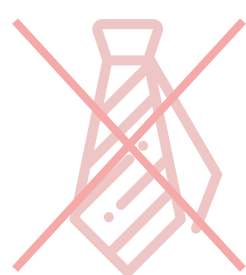
Pareiga, pagarba ir atsakomybė tėvynei

3

Gyventojų konsolidacija

4

Priminimas apie skaudžius įvykius ir atminties puoselėjimas

Neigiamas švenčių atitikimo lūkesčiams vertinimas dažnu atveju priklauso nuo lankytojų politinių pažiūrų, valstybės ar savivaldybių valdžios atstovų vertinimo, o kartais ir nuo pačios minėjimus rengiančios organizacijos arba informacijos nepakankamumo.

Norint tobulinti istoriškai svarbių įvykių minėjimų turinį, svarbu:

- išlaikyti balansą tarp tradiciškai susiklosčiusios minėjimų praktikos bei naujų patrauklių iniciatyvų,
- kuo labiau įtraukti vietines bendruomenes ir nevyriausybines organizacijas į programos kūrimą ir įgyvendinimą,
- tęsti anksčiau pradėtą iniciatyvą pačias bendruomenes skatinti kitaip organizuoti šventes,
- stiprinti „iniciatyvų iš apačios“ vaidmenį.

Remiantis gerąja užsienio šalių praktika, galima teigti, kad:

- Organizavimo principas „iš apačios į viršų“ labiau įtraukia gyventojų bendruomenes savaip minėti šventes ir skatina gyventojų bendrąją bendrąją;
- Sistemingai atliekami tyrimai, siekiant nustatyti atmintinų dienų, valstybinių švenčių reikšmingumą gyventojams, leidžia užfiksuoti ir įvertinti dabartinę padėtį ir vykstančius pokyčius;
- Naudinga skatinti individualias iniciatyvas, prie kurių gali prisidėti kiekvienas žmogus švenčių metu;
- Šalia oficialių, institucijų organizuojamų renginių, daugelyje šalių yra ir bendruomenių ar nevyriausybinų organizacijų vedamų minėjimo tradicijų;
- Gerai pasiteisinusi metodika organizuojant minėjimo renginius – derinti įvairius šaltinius ir metodus, pvz., aukų pagerbimo renginius turi lydėti tinkamai parinktas temos pristatymas žiniasklaidos priemonėse, taip pat ir moksliniai, ir plačiai prieinami temos įamžinimo veiksmai (konferencijos, parodos, filmų vakarai, diskusijų forumai, pristatymai internete).

BENDROSIOS REKOMENDACIJOS

Mažinti liūdesio ir susikaupimo diskurso dominavimą ir įnešti daugiau šventinio pobūdžio elementų.

Pastebėta, kad Lietuvoje trūksta istoriškai svarbių švenčių ar atmintinų dienų, kurios būtų pažymimos linksmybėmis ar festivaliais. Todėl rekomenduotina inicijuoti visuomenės diskusijas, kokios (ar kokia) Lietuvoje minimos istoriškai svarbios datos galėtų tapti labiau orientuotos į džiugias šventes. Pažymėtina, kad siekiant tokių pokyčių, itin svarbiu taptų tinkamo konceptualaus pagrindimo poreikis.

Vykdyti nuolatinis visuomenės nuomonės apie istoriškai svarbių įvykių minėjimus tyrimus.

Šiuo tikslu rekomenduotina į nuosekliai (kas 3 metus) vykdomą „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis“ tyrimą įtraukti klausimus, susijusius su konkrečių istorinių įvykių minėjimo vertinimais.

Svarbu ne tik tirti gyventojų nuomonę, bet ir užtikrinti „atgalinio ryšio“ sistemą.

Išplėsti pagrindinių minėjimų renginių organizavimą į regionus.

Taip pat, siekiant mažinti regionų atskirtį, siūloma remti ir kitas, įvairius Lietuvos miestus, miestelius bei kaimus apimančias, iniciatyvas.

Daugiau dėmesio skirti turiniui, o ne renginių kiekiui.

Remiantis gyventojų išsakytais lūkesčiais, galima teigti, kad vertėtų pasitelkti daugiau kokybiškų parodų, edukacinių, koncertų ir pan.

Užtikrinti informacijos apie Lietuvoje įgyvendinamas iniciatyvas sklaidą tarptautiniu mastu.

Skirti daugiau dėmesio istorinės atminties puoselėjimui užsienyje.

Diasporos atstovai pabrėžė, jog reikėtų ne tik išsaugoti esamas iniciatyvas, bet ir galvoti apie naujų iniciatyvų organizavimą. Taip pat buvo išsakytas pageidavimas, kad renginiai būtų organizuojami ne tik užsienio šalių sostinėse, bet ir kituose miestuose.

REKOMENDACIJOS HOLOKAUSTO IR SOVIETINĖS OKUPACIJOS ATMINTIES MINĖJIMO INICIATYVOMS

Iniciatyvos, skirtos nacių okupacijos aukoms pagerbti, šalia Holokausto minėjimo turėtų didesniu mastu įtraukti ir romų tautybės žmonių genocido atmintį.

Romų tautybės žmonėms skirtų minėjimų yra palyginti nedaug ir jie pradėti minėti visiškai neseniai.

Plačiau supažindinti visuomenę su žydų ir romų kultūra, tradicijomis ir tokiu būdu sudaryti sąlygas suartinti įvairias visuomenės grupes.

Pasiremti Estijos, Suomijos, Nyderlandų, Lenkijos patirtimi, kuriose Holokausto aukų minėjimo renginius koordinuoja ne tik valstybinės institucijos, tačiau ir vietinės Holokausto atminties organizacijos, istorinės atminties institutai ar žydų bendruomenės.

Sovietinės okupacijos atminties minėjimo iniciatyvoms siūloma išlaikyti balansą tarp skaudžių įvykių atminties ir gedulo dėl ištremtų ar žuvusių už laisvę žmonių bei pozityvių žinučių.

Pozityvios žinutės galėtų orientotis į visuomenės pasididžiavimą savo vienybe, iškovotą laisvę bei gebėjimą išgyventi sunkius istorijos etapus ir vėl atkurti klestinčią valstybę.

Sovietinės okupacijos minėjimo iniciatyvoms turėtų būti teikiamas didesnis dėmesys.

Gyventojų požiūriu, Laisvės gynėjų diena, Mažosios Lietuvos gyventojų genocido diena ir Sąjūdžio diena yra ypatingos svarbios.